

**EKSEGETIES-METODOLOGIESE VOORONDERSTELLINGS
VAN DIE ONDERSOEK NA DIE EKONOMIE IN DIE
LEEFWêRELD VAN MATTEUS:
TOEGEPAS OP LAND, GRONDBESIT EN DIE JUBILEE.**

GERT JACOBUS VOLSCHENK

Ter gedeeltelike vervulling van die vereistes vir die graad

**DOCTOR DIVINITATIS
(NUWE-TESTAMENTIESE WETENSKAP)**

Fakulteit Teologie
Universiteit van Pretoria

2001

PROMOTOR: PROF DR AG VAN AARDE

OPSOMMING

In Hoofstuk 1 is verskillende fases van die toepassing van eksegetiese metodes met betrekking tot Nuwe-Testamentiese tekste geïdentifiseer. Elke fase het 'n ander perspektief gebied op vroeë na die kontekstualiteit van die Nuwe Testament. Uit die oorsig het dit duidelik geword dat die ondersoek na die historiese agtergrond wel aandag gekry het, maar dat dit nie met die nodige erns en doeltreffendheid in die verstaanproses benut is nie. In Hoofstuk 2 is historiese kritiek, literêre kritiek en sosiaal-wetenskaplike benaderings in die eksegetiese kritiek geëvalueer met die oog op die vraag na die plek en funksie van die historiese konteks of agtergrond van die Nuwe Testament. Die historiese kritiek fokus dikwels op die afsonderlike dele (vorme) van die teks, maar neem nie die teks as geheel ernstig op nie. Literêre kritiek het weer die fokus laat val op die geheel van die teks. Die evangelies word as verhalende literatuur beskou. Narratiewe kritiek het die ruimtelike aspek of topologie van die evangelies na vore gebring. Sosio-historiese ondersoeke na die wêreld van die teks het 'n bydrae gelewer tot die studie van die agtergrond van die Nuwe Testament. Historiese kritiek en literêre kritiek kan ten spyte van die vordering wat gemaak is, aangevul word deur die toepassing van sekere modelle van die sosiaal-wetenskaplike benadering. Die benutting van hierdie modelle maak dit moontlik dat sosio-historiese data georden word in 'n holistiese interpretasieraamwerk. Die gebruik van sosiaal-wetenskaplike modelle kan die historiese afstand tussen die teks en leser oorbrug en voorkom die dwalings van anakronisme en etnosentrisme. 'n Sosiaal-wetenskaplike benadering bied 'n holistiese verwysingsraamwerk vir die interpretasie van Bybelse tekste. Die probleem is egter dat te min aandag gegee word aan die *topologiese of ruimtelike aspekte* van die Matteus-evangelie. Verder is die model van die gevorderde agrariese samelewing en die pre-industriële stad nog nie genoegsaam toegepas op die Matteus-evangelie nie. Die onderhawige studie vul die leemte. Die model in terme waarvan 'n gevorderde agrariese samelewing beskryf kan word, is benut as breë verwysingsraamwerk waarbinne die plek en funksie van die Bybelse jubilee bestudeer kan word. Hierdie diakroniese oorsig (Hoofstuk 3) van die navorsing op die Bybelse jubilee het getoon dat sodanige studie van die Bybelse jubilee nog nie onderneem is nie.

Die antieke ekonomie het ontwikkel vanaf 'n simplisties-agrariese gemeenskap na 'n gevorderde agrariese gemeenskap. Die Romeinse Ryk is die eindproduk van 'n lang ontwikkelingsproses. Land was die primêre ekonomiese bron in 'n selfhandhawings-gemeenskap. Die doel van die navorsing is om aan te toon dat die sosio-ekonomiese agtergrond van die eerste eeu die konteks vorm waarbinne land en jubilee verstaan kan word. Die sosio-ekonomiese agtergrond kan verstaan word binne die geheelperspektief van die eerste-eeuse Mediterreense samelewing. Die sosiaal-wetenskaplike model van die gevorderde agrariese samelewing omsluit vier faktore (familiale instellings, pre-industriële stad, grondbesit en sosiale stratifikasie) wat 'n rol gespeel het in die land en ekonomie van die eerste-eeuse Mediterreense wêreld.

In Hoofstuk 6 is homomorfe modelle gebruik om belangrike en verteenwoordigende aspekte van komplekse sosiale strukture, gedrag en relasies te vereenvoudig. Die modelle is gebruik om die politieke, ekonomiese of sosiale sisteme van 'n ryk of staat te ondersoek. Die onderhawige studie het die sosiaal-wetenskaplike model van die gevorderde agrariese samelewing as verwysingsraamwerk gebruik in terme waarvan die plek en funksie van die Bybelse jubilee binne Matteus geïnterpreteer is.

SUMMARY

In Chapter 1 different phases of the application of exegetical methods with regard to texts in the New Testament were identified. Each phase provided a different perspective in response to questions about the contextuality of the New Testament. From the overview it became clear that the investigation of the historical background had received some attention, but it had not been as effectively utilized in the hermeneutical process as it could be, and had not been taken seriously enough. In Chapter 2, the place and function of the historical context or background of the New Testament in historical criticism, literary criticism and social scientific methods of exegesis were evaluated. Historical criticism often focuses on the different parts (forms) of the text, but does not consider the text as a whole to the degree required. Literary criticism focuses on the text as a whole. The Gospels are regarded as narrative texts. Narratology foregrounds the spatial aspects or topology of the Gospels. Socio-historical research on the world of the text, contributes to the study of the background of the New Testament. To enhance the progress already made, historical criticism and literary criticism can be supplemented by applying selected social scientific models. The use of such models makes it possible for socio-historical data to be systematized in a holistic interpretive framework. The use of social scientific models can bridge the historical distance between the text and its readers to avoid fallacies based on anachronism and ethnocentrism.

A social scientific approach provides a holistic frame of reference for the interpretation of Biblical texts. However the approach may not pay enough attention to the *topological or spacial aspects* of the Gospel of Matthew. The model of advanced agrarian society and the pre-industrial city have not yet been applied effectively to the Gospel of Matthew. The current study fills this gap. In the study the model in terms of which an advanced agrarian society can be described, is used as a broad frame of reference within which the place and function of the Biblical jubilee can be studied. This diachronic overview of the research on the Biblical jubilee (Chapter 3) shows that no such study has as yet been undertaken with regard to the Biblical jubilee.

Ancient economy developed from a simplistic agrarian society to an advanced agrarian society. The Roman Empire was the result of a long evolutionary process. Land was the primary economic resource in a self-sufficient society. The aim of the current research was to show that the socio-economic background of the first century forms the context within which the land and jubilee can be understood. The socio-economic background can be interpreted within a holistic perspective of first-century Mediterranean society. The social scientific model of advanced agrarian society includes four factors (family institutions, pre-industrial city, land tenancy and social stratification) that all influenced the land and economy of the first-century Mediterranean world.

In Chapter 6, homomorphic models were used to simplify important and representative aspects of complex social structures, behaviour and relations. These models were used for the study of the political, economic and social systems of an empire or government. The current study used the social scientific model of advanced agrarian society as frame of reference for the interpretation of the place and function of the Biblical jubilee in the Gospel of Matthew.

INHOUDSOPGAWE

Opsomming	i
Summary	iii
Voorwoord	xxii

Hoofstuk 1

DIE ONDERSOEK NA EN BESKRYWING VAN DIE LEEFWÊRELD VAN DIE BYBEL IN `N POSTMODERNE KONTEKS

1.1	INLEIDING	1
1.2	DIE PLEK EN FUNKSIE VAN TOPOLOGIE IN DIE MATTEUS EVANGELIE	2
1.2.1	Die metodologiese vertrekpunte	2
1.2.2	Die navorsingsgaping	4
1.2.3	Die teologiese- ideologiese vertellersperspektief	5
1.3	DIE RELEVANSIE VAN DIE ONDERSOEK NA DIE LEEF- WÊRELD VAN DIE BYBEL: `N PARADIGMASKUIF?	6
1.3.1	Agtergrondstudie van die Nuwe Testament	6
1.3.2	Die noodsaaklikheid van agtergrondstudie van die Nuwe Testament	8
1.3.3	Probleme rondom agtergrondstudie en die toepassing daarvan op die Nuwe Testament	9
1.3.3.1	Sosio-kulturele kloof	9
1.3.3.2	Bronnemateriaal	9
1.3.3.3	Misverstand ten opsigte van inhoud van antieke tekste	10
1.3.3.3.1	Primêre bronne	10
1.3.3.3.2	Outeursintensie	11
1.3.3.3.3	Subjektiwiteit	11
1.3.3.4	Dilemma van spieëllees van tekste	12
1.3.3.4.1	Onderskeid tussen tekswêreld en werklike wêreld	12
1.3.3.4.2	Korrelasie tussen werklike wêreld en tekswêreld	13

1.3.3.4.3	Intensiedwaling en referensiële dwaling	13
1.3.3.5	Interdisiplinêre samewerking	16
1.3.3.6	Gevare van die toepassing van agtergrondskennis op die Nuwe Testament	16
1.3.3.6.1	Onoordeelkundige hantering van agtergrondskennis	16
1.3.3.6.2	Eisegese	16
1.3.4	Samevatting	17
1.4	‘N PARADIGMASKUIF BINNE DIE NUWE-TESTAMENTIESE EKSEGESE	18
1.4.1	Wat is `n paradigma?	18
1.4.2	Paradigmaskuif of-verandering	20
1.4.2.1	Normale wetenskap	20
1.4.2.1.1	Komponente van `n paradigma	21
1.4.2.1.2	Funksies van `n paradigma	22
1.4.2.1.3	Paradigmaskuif in teologie: Eenders, maar tog anders	23
1.4.2.2	Krisis as vertrekpunt en wetenskaplike revolusies	24
1.4.2.3	Paradigmatiese opbloei	30
1.4.2.4	<i>Bekering</i> en buite-wetenskaplike faktore	31
1.4.2.5	`n Nuwe paradigma: Slaag of nie?	32
1.4.3	`n Paradigmaverandering of `n totale breuk? Die vraag na kontinuïteit	34
1.4.4	Samevatting	36
1.5	MODERNITEIT EN POSTMODERNITEIT	38
1.5.1	Inleiding	38
1.5.2	Moderniteit	38
1.5.3	Postmoderniteit	40
1.5.3.1	Rasionaliteit	41
1.5.3.2	`n Verruimde antropologie	42
1.5.3.3	Kundigheid en ervaring	43
1.5.3.4	Globale dorpie (<i>global village</i>)	43
1.5.4	Uitdagings aan teologie in `n postmoderne konteks	44
1.5.4.1	`n Kritiese selfrefleksie	44
1.5.4.2	Deelnemende bewussyn	44

1.5.4.3	Holisme	45
1.5.4.4	Narratiewe teologie	46
1.5.4.5	Betrokkenheid by gemarginaliseerdes en ortopraksis	46
1.5.4.5.1	Omgee vir gemarginaliseerdes	46
1.5.4.5.2	Ortopraksis	47
1.5.4.6	Globalisasie en pluralisme	48
1.5.5	Hermeneutiek in `n postmoderne konteks	48
1.5.6	Samevatting	50
1.6	INLEIDING TOT DIE UITLEG VAN DIE NUWE TESTAMENT	51
1.6.1	Inleiding	51
1.6.2	Kultuurhistoriese strominge in die eksegesi van die Nuwe Testament	52
1.6.2.1	Historiese fase	53
1.6.2.1.1	Die rede as betroubare kriterium	54
1.6.2.1.2	Historisme skep afstand tussen teks en leser	54
1.6.2.1.3	Liberale teologie en etiese waarhede in die Bybelse teks	55
1.6.2.1.4	Die godsdiensthistoriese skool	55
1.6.2.2	Eksistensiële fase	57
1.6.2.2.1	Barth en die dialektiese teologie	57
1.6.2.2.2	Bultmann se ontmitologiseringsprogram	58
1.6.2.3	Strukturele fase	62
1.6.2.3.1	Die teksimmanente paradigma en die outonomie van die teks	63
1.6.2.3.2	Die voorkeur van sinkroniese bo die diakroniese relasie	64
1.6.2.3.3	Die teks is `n unieke en aparte realisering van die grondliggende struktuur of kodes	64
1.6.2.3.4	Kritiek teen die teksimmanente benadering	65
1.6.3	Samevatting	65
1.7	GEVOLGTREKKING	66
	ENDNOTAS: HOOFSTUK 1	70

Hoofstuk 2

DIE PLEK EN FUNKSIE VAN TOPOLOGIE IN DIE MATTEUS-EVANGELIE

2.1	DIE HISTORIES-KRITIESE PARADIGMA	83
2.1.1	Inleiding	83
2.1.2	Kenteorie en teksteorie grondliggend aan die historiese kritiek	85
2.1.3	Voordele van die historiese kritiek	86
2.1.4	Beperkings van die historiese kritiek	87
2.1.5	Die onderskeie metodiese fasette van die historiese kritiek	88
2.1.6	<i>Formgeschichte</i>	89
2.1.6.1	Wat is <i>Formgeschichte</i> ?	89
2.1.6.2	Die vooronderstellings van die <i>Formgeschichte</i>	89
2.1.6.3	Kritiek teen die <i>Formgeschichte</i>	90
2.1.7	Traditionsgesichte	91
2.1.7.1	Die doel van <i>Traditionsgesichte</i>	91
2.1.7.2	Resultate van <i>traditionsgesichtliche</i> evangelienavorsing	91
2.1.8	Redaktionsgesichte	92
2.1.8.1	Die drie pilare van <i>redaktionsgesichtliche</i> navorsing	94
2.1.8.1.1	Die bronneteorie of individuele analise	94
2.1.8.1.2	Matteus se teologiese perspektief	96
2.1.8.1.3	Matteus se gemeenskappe (<i>Sitz im Leben Ecclesiae</i>)	97
2.1.8.2	Die komposisioneel-kritiese analise	100
2.1.8.2.1	Die struktuur	101
2.1.8.2.2	Intertekstuele ontwikkeling	101
2.1.8.2.3	Plot	102
2.1.8.2.4	Agtergrond en styl	102
2.1.9	Samevatting	103

2.2	LITERÊRE KRITIEK (NARRATOLOGIE)	105
2.2.1	Paradigmaskuif in epistemologie en teksteorie	105
2.2.1.1	Atomisme binne die histories-kritiese paradigma	105
2.2.1.2	Die verskuiwing na 'n holistiese paradigma	106
2.2.2	Literêre kritiek as teksimmanente benadering	107
2.2.3	Die genre van Matteus	108
2.2.4	Eksponente van narratiewe eksegesi	109
2.2.4.1	Kingsbury (1986): <i>Matthew as story</i>	110
2.2.4.2	Van Aarde (1982; 1994): God-with-us: The dominant perspective in Matthew's story	111
2.2.5	Leser responskritiek (reader response criticism) - die eerste hoorders	113
2.2.6	Samevatting	115
2.3	DIE SOSIAAL-WETENSKAPLIKE BENADERING TOT DIE UITLEG VAN DIE NUWE TESTAMENT	116
2.3.1	Inleiding	116
2.3.2	Wat is sosiaal-wetenskaplike kritiek?	119
2.3.3	Die verband met die historiese kritiek	121
2.3.4	Die kultuurhistoriese afstand	122
2.3.5	Die <i>emic</i> en <i>etic</i> data	123
2.3.5.1	Onderskeid tussen <i>emic</i> en <i>etic</i>	123
2.3.5.2	Kritiek teen die <i>emic</i> en <i>etic</i> onderskeid	125
2.3.6	Sinkroniese en diakroniese navorsing	126
2.3.7	Legitimasi	127
2.3.8	Sosiaal-wetenskaplike navorsing ten opsigte van Matteus	128
2.3.8.1	Die sektariese gemeenskappe	129
2.3.8.1.1	Distansiëring met die moederliggaam (<i>parent body</i>)	130
2.3.8.2	Die sosiale konflikteorie	131
2.3.8.2.1	Sterk verhoudings lei tot intense konflik	131
2.3.8.2.2	Sosiale konflik en grense	132
2.3.8.2.3	Groepkohesie en sentrale beheer	132

2.3.9	Samevatting	133
2.4.	GEVOLGTREKKING	134
	ENDNOTAS: HOOFSTUK 2	137

Hoofstuk 3

DIE BYBELSE JUBILEE - 'N DIAKRONIESE ONDERSOEK NA BESTAANDE NAVORSING

3.1	INLEIDING	148
3.2	DIE HISTORIESE VRAAG NA DIE LAND	151
3.2.1	Histories-kritiese navorsing	151
3.2.1.1	Grondbesit in die Nabye Ooste	151
3.2.1.2	Die landbelofte: Voorreg en of verantwoordelikheid?	152
3.2.1.2.1	Die landbelofte	153
3.2.1.2.2	Die land is onrein	154
3.2.1.2.3	Die verskuiwing van die land na die stad	155
3.2.1.2.4	Die spiritualisering van die landkonsep	156
3.2.1.2.5	Die land as verbondsbelofte	157
3.2.2	Landteologie en die Bybelse jubilee	158
3.2.2.1	Inleiding	158
3.2.2.2	Die dialektiek tussen grondbesitters en besitloses	159
3.2.2.2.1	Israel as God se “huislose” of “grondlose” volk	159
3.2.2.2.2	Israel as God se grondbesitters	161
3.2.3	Samevatting	162

3.3	’N LITERÊR-KRITIESE ONDERSOEK NA DIE LAND EN BYBELSE JUBILEE	164
3.3.1	Inleiding	164
3.3.2	Die vierledige plan van God met Israel in die Ou Testament	166
3.3.3	Landbelofte en vervulling	169
3.3.4	Die verband tussen land, familie en lewenstyl	171
3.3.5	Die verlossingsdriehoek van Wright (1983)	172
3.3.5.1	Die land binne die verhaal van Israel	173
3.3.5.2	Die land as Goddelike gawe	174
3.3.5.3	Die land onder Goddelike eienaarskap	175
3.3.5.4	Die land as <i>spirituele termometer</i>	177
3.3.6	Sabbat en jubilee	178
3.3.6.1	Die sosiale perspektief	180
3.3.6.2	Die ekonomiese perspektief	181
3.3.6.3	Die teologiese perspektief	182
3.3.7	Die feesdae van Israel	184
3.3.8	Die land en Bybelse jubilee in die Nuwe Testament	185
3.3.8.	Inleiding	185
3.3.8.2	Die plan van God en die Koninkryk van God	185
3.3.8.2.1	Die verlossingsmotief	186
3.3.8.2.2	Die verbondsgemeenskap (kerk)	187
3.3.8.2.3	Kennis en ervaring met God	187
3.3.8.2.4	Die land	187
3.3.8.3	Driedelige toepassing van die driehoekmodel	189
3.3.8.3.1	Paradigmatiese toepassing	189
3.3.8.3.2	Tipologiese toepassing	191
3.3.8.3.3	Eskatologiese toepassing	195
3.3.8.4	Samevatting	197
3.4	’N SOSIAAL-WETENSKAPLIKE ONDERSOEK NA DIE LAND EN BYBELSE JUBILEE	199
3.4.1	Inleiding	199
3.4.2	’n Literêr-kritiese en sosiologiese ondersoek na die jubilee	202
3.4.2.1	Die soewereiniteit van God	202

3.4.2.2	Die verband tussen die evangelies en Bybelse jubilee	203
3.4.2.3	Vrylating en vergifnis of kwytskelding	204
3.4.3	’n Kennissosiologiese ondersoek na die Bybelse jubilee	206
3.4.3.1	Morele wêreldbeskouing	209
3.4.3.2	Drie vlakke van betekenis	209
3.4.3.2.1	Objektiewe betekenis	210
3.4.3.2.2	Ekspressiewe betekenis	210
3.4.3.2.3	Dokumentêre betekenis	211
3.4.3.3	Die kennissosiologie gewees en...	211
3.4.4	Sosiaal-wetenskaplike modelle vir grondbesit	212
3.4.4.1	Die vrye landgoed van die kleinboer	213
3.4.4.2	Verskillende tipe huurders	214
3.4.5	Selfvoorsieningsvlak	216
3.4.6	Die vlak van skuld	217
3.4.6.1	Oorbevolking	218
3.4.6.2	Natuurlike oorsake	218
3.4.6.3	Veeleisende heffings en uitgawes	219
3.4.6.4	Toenemende kontantheffings	220
3.4.6.5	Belastings	220
3.4.7	Samevatting	222
3.5	GEVOLGTREKING	223
	ENDNOTAS: HOOFSTUK 3	224

Hoofstuk 4

DIE AGRARIESE LEEFWÊRELD VAN DIE BYBEL

4.1	INLEIDING	234
4.2	HISTORIESE OORSIG OOR DIE AGRARIESE SITUASIE VAN DIE BYBEL	235
4.2.1	Inleiding	235
4.2.2	Die Lenski-model van ’n simplisties-agrariese leefwêreld	237
4.2.2.1	Tegnologie	237

4.2.2.2	Godsdiens en die groei van ekonomiese surplus	238
4.2.2.3	Bevolkingsgroei	239
4.2.2.4	Die politiek en die groei van die staat	239
4.2.2.5	Die ekonomie: Die eerste monetêre stelsels en handelsgroei	240
4.2.2.6	Stratifikasie en toenemende ongelykheid	241
4.2.2.7	Verlaging in tegnologiese innovasie	242
4.2.2.8	Samevatting	243
4.3	HELLENISME	244
4.3.1	Oorlogstegnieke	246
4.3.2	Streng administrasie en belastingsisteam	246
4.3.3	Ekonomiese aktiwiteite	247
4.3.4	Aristokrasie en Hellenisme	248
4.3.5	Die Diadochi-stryd	248
4.3.6	Samevatting	249
4.4	PALESTINA ONDER DIE PTOLEMEËRS	250
4.4.1	Politieke opkoms	250
4.4.2	Administrasie en belasting	250
4.4.3	Politieke wedywering in Jerusalem	252
4.4.4	Landbou en grondbesit	253
4.4.5	Ekonomiese ontwikkeling en vooruitgang	253
4.4.6	Sosiale klasverskille	254
4.4.7	Samevatting	256
4.5	PALESTINA ONDER DIE SELEUKIEDE	257
4.5.1	Politieke oorname	257
4.5.2	Ekonomiese resessie	257
4.5.3	Opkomende Romeinse mag, wedywering en opstand	258
4.5.4	Opkoms van die Hasmoniese ryk	259
4.5.5	Samevatting	260
4.6	GEVORDERDE AGRARIESE LEEFWêRELD	261
4.6.1	Tegnologie	261
4.6.2	Toenemende differensiasie in die ekonomie	261
4.6.2.1	Verdeling van arbeid	261

4.6.2.2	Bestaansekonomi	262
4.6.2.3	Die landelike ekonomie	263
4.6.2.4	Die stedelike ekonomie	264
4.6.3	Familieverwantskap: `n Belangrike verandering in die gemeenskap	264
4.6.4	Stratifikasie met toenemende kompleksiteit	265
4.6.5	Samevatting	266
4.7	PALESTINA ONDER DIE ROMEINE	268
4.7.1	Politiese stabiliteit	269
4.7.2	Administrasiesisteen	269
4.7.3	Grondbesit onder die Romeine	269
4.7.4	Besproeiingsboerdery	271
4.7.5	Belastingstelsel van die Romeine	272
4.7.6	Handel, industrie en bankwese	273
4.7.7	Die Herodiane	273
4.7.8	Samevatting	277
4.8	GEVOLGTREKKING	278
	ENDNOTAS: HOOFSTUK 4	280

Hoofstuk 5

`N HUISHOUDING-GEBASEERDE EKONOMIE

5.1	INLEIDING	284
------------	------------------	------------

5.2. DIE FAMILIALE INSTELLING EN DIE EKONOMIE	285
5.2.1 Hermeneutiese struikelblokke	285
5.2.2 Eerste-eeuse huishouding gebaseerde ekonomie	286
5.2.3 Die huisgesin as die kern bousteen van die gemeenskap	288
5.2.4 Die verbrokkeling van die familie	288
5.2.5 Verbrokkeling van die stam in relasie tot verstedeliking	289
5.2.6 Die verband tussen huis en stad	291
5.2.7 Samevatting	291
5.3 DIE PRE-INDUSTRIËLE STAD OF DORP	292
5.3.1 Inleiding	292
5.3.2 Die stedelike sisteem as `n geheel	293
5.3.2.1 Horisontale differensiasie	294
5.3.2.2 Vertikale differensiasie	294
5.3.3 Die plek en funksie van die pre-industriële stad	298
5.3.3.1 Demografie en ekologie	298
5.3.3.2 Funksie van die stad	299
5.3.3.3 Ruimtelike organisering	299
5.3.3.4 Interaksiepatrone	300
5.3.3.5 Kommunikasie	301
5.3.4 Die wedersydse invloed van die dorpe en die kleinboere	301
5.3.5 Die antagonisme tussen die stad en die platteland	302
5.3.6 Botsing tussen bestaans ekonomie en marke ekonomie	305
5.3.7 Samevatting	306
5.4 GRONDBESIT OF GRONDONTEIENING	307
5.4.1 Gondbesit	307
5.4.2 Grondproduksie in relasie tot verskillende groepe mense	309
5.4.2.1 Dagloners	309
5.4.2.2 Slawe	310
5.4.2.3 Kleinboere	311
5.4.3 Grond as die oorsaak van stryd	313

5.4.4	Skuld en kwytskelding van skuld	314
5.4.5	Rykdom en kritiek teen rykdom	317
5.4.6	Samevatting	319
5.5	DIE SOSIALE STRUKTUUR VAN PALESTINA	320
5.5.1	Inleiding	320
5.5.2	Die stedelike elite	325
5.5.2.1	Die Herodiane	325
5.5.2.2	Die hoëpriesters	326
5.5.2.3	Gewone aristokrate	326
5.5.3	Die ondersteunende klas	327
5.5.4	Die geostraseerdes	329
5.5.5	Die gemarginaliseerdes	329
5.5.6	Samevatting	331
5.6	DIE SIMBOLIESE UNIVERSUM	331
5.6.1	Die reinheidsstelsel	332
5.6.2	Die reinheidsbeginsel en die reëls in Judaïsme	333
5.6.3	Spesifieke Joodse reinheidskaarte	334
5.6.3.1	Kaart van plekke	334
5.6.3.2	Kaart van mense	335
5.6.3.3	Kaart van tye	338
5.6.4	Reinheid beteken grense	338
5.6.5	Restorasie van onrein toestand	339
5.6.6	Samevatting	341
5.7	DIE EKONOMIE VAN DIE ANTIEKE PLATTELAND	342
5.7.1	Inleiding	342
5.7.2	Die agrariese ekonomie	343
5.7.3	Die algemene karakter van produksie in die eerste-eeuse Palestina	344
5.7.3.1	Grond en geografiese bepalings van produksie	346
5.7.3.2	Organisering van arbeid en arbeidinsette	346
5.7.3.3	Tegnologie en verbouing	348

5.7.4	Drie tipes verspreiding in pre-industriële ekonomieë	349
5.7.4.1	Redistribusie deur 'n sentrale instelling	349
5.7.4.2	Resiprositeit	350
5.7.4.3	Verspreiding deur die mark	352
5.7.5	Samevatting	353
5.8	GEVOLGTREKKING	354
5.8.1	'n Holistiese raamwerk van die sosio-historiese agtergrond van die eerste-eeuse Mediterreense wêreld	354
5.8.2	'n Sistemies-interrelasionele model	355
5.8.3	Palestina as pre-industriële gemeenskap	356
5.8.4	Ekonomiese instellings	357
	ENDNOTAS: HOOFSTUK 5	358

Hoofstuk 6

DIE BYBELSE JUBILEE EN DIE MATTEUS-EVANGELIE

6.1	INLEIDING	362
6.2	DIE STRUKTUUR VAN DIE MATTEUS-EVANGELIE	365
6.2.1	Oorwegings by die struktuur van Matteus	365
6.2.2	Verskillende modelle vir die struktuur van die Matteus-evangelie	366
6.2.2.1	Die topologies-biografiese model	366
6.2.2.2	Die chiasies-konsentriese model	367
6.2.2.3	Die topologies-chiasiese model (gekombineerde voorstel)	370
6.2.3	Samevatting	371
6.3.	DIE TOPOLOGIE EN PROLOOG	372
6.3.1.	Inleiding	372
6.3.2	Die genealogie van Jesus	373
6.3.3	Betlehem in Judea (Matt 2:1-12)	375
6.3.4	Vlug na Egipte (Matt 2:13-15)	376
6.3.5	Nasaret (Matt 2:22-23)	377

6.3.6	Samevatting	377
6.4	DIE LEWE EN WERK VAN JESUS IN GALILEA	378
6.4.1	Inleiding	378
6.4.1.1	Die topologie van Galilea	379
6.4.1.2	Sefforis, Tiberias en die eksploitasie van die kleinboere	380
6.4.1.3	Agoniese samelewing: wedywering tussen bestaans ekonomie en marke ekonomie	381
6.4.1.4	Jesus se bediening	382
6.4.1.5	Die bergmotief in Matteus	383
6.4.1.5.1	Parallele met Sinai	384
6.4.1.5.2	Sion-tipologie	385
6.4.1.5.3	Die Olyfberg	386
6.4.2	Die versoeking van Jesus	387
6.4.2.1	Versoeking in die woestyn: verander klippe in brood	388
6.4.2.2	Spring van die tempel af: misbruik van gesag?	391
6.4.2.3	Jy moet die Here jou God alleen dien	392
6.4.3	Die verband tussen God as Huiseienaar, huisorde (ekonomie) en jubilee	393
6.4.3	Samevatting	395
6.5	DIE BERGREDE: HUIS EN BERG AS PRIMÊRE METAFORE IN DIE MATTEUS-EVANGELIE	396
6.5.1	Inleiding	396
6.5.2	Berg en huis as belangrike teologiese belangeruimtes	398
6.5.3	Geregtigheid in Matteus se huis-kerke	401
6.5.4	Die Bergrede, jubilee en huisorde	404
6.5.4.1	Geregtigheid en algemene resiprositeit	404
6.5.4.2	Die weg na heelheid (<i>teleios</i>)	405
6.5.4.3	Jubilee, herordening en geregtigheid	408
6.5.4.3.1	Aalmoese	408
6.5.4.3.2	Gebed	409
6.5.4.3.3	Vas	413
6.5.5	Keuse tussen God of Mammon	414
6.5.6	Geregtigheid as reggeordende verhoudings	415

6.5.7	Die bediening en sending van Jesus	416
6.5.7.1	Inleiding	416
6.5.7.2	Sending na en vanaf die huis	416
6.5.8	Samevatting	419
6.6	DIE KONINKRYK VAN GOD EN HUIS IN DIE MATTEUS- EVANGELIE	420
6.6.1	Inleiding	420
6.6.2	Die ware familie van Jesus: <i>Insiders and outsiders</i>	421
6.6.3	Die Vaderskap van God en die nuwe familie	423
6.6.4	Huis in die ruimte van die Koninkryk van God	424
6.6.5	Die koninkryk van God	426
6.6.6	Die koninkryk as 'n primêre metafoor in die Matteus-evangelie	428
6.6.7	Ingaan in die heerskappy van God en ingaan in die huis	429
6.6.8	Samevatting	432
6.7	DIE VERBAND TUSSEN HUIS EN KERK IN DIE MATTEUS- EVANGELIE	433
6.7.1	Inleiding	433
6.7.2	Petrus: Spanning tussen geloof en kleingeloof	434
6.7.3	Die berg en huis as positiewe teologiese belangeruimtes	435
6.7.3.1	Die vermeerdering van die brood op die berg	435
6.7.3.2	Petrus, die rots van die kerk	438
6.7.3.3	Universele huis-gebaseerde kerk	438
6.7.4	Die kruis en navolging van Jesus	440
6.7.4.1	Petrus as navolger van Jesus	440
6.7.4.2	Die berg van verheerliking	440
6.7.4.3	Petrus, belasting en die tempel	442
6.7.5	Die kerk in die huis en huisorde	443
6.7.6	Samevatting	447
6.8	DIE VERHOUDING TUSSEN GOD, HUIS EN JERUSALEM	448
6.8.1	Inleiding	448
6.8.2	'n Huishouding van reggeordende verhoudings en lewensmiddele	451
6.8.2.1	Gesag in die eerste-eeuse Mediterreense samelewing	451

6.8.2.1.1	Die gesag van Jesus in konflik met die owerhede	454
6.8.2.1.2	Die uitdaging van die tora en tempelordening	455
6.8.2.2	Die nuwe familiale verhoudings	457
6.8.2.3	Die nuwe ordening van lewensmiddele	459
6.8.2.4	Tafelgemeenskap: Inklusief en/of eksklusief	461
6.8.3	Weë teen die huis van Israel	462
6.8.3.1	Die verband tussen huis, stad en Jerusalem	462
6.8.3.2	Jesus op die Olyfberg: Eskatologie en Christologie	464
6.8.4	Resolusie van die verhaal	468
6.8.4.1	Salwing in die huis in Betanië	468
6.8.4.2	Die berg van opdrag	470
6.8.4.2.1	Inleiding	470
6.8.4.2.2	Eskatologiese vervulling	471
6.8.4.2.3	Christologiese vervulling	471
6.8.4.2.4	Die ekklesiologiese tema	472
6.8.4.2.5	Die heilshistoriese tema	473
6.8.5	Voorstelling van die driehoekmodel	474
6.8.6	Samevatting	474
	ENDNOTAS: HOOFSTUK 6	476
	Hoofstuk 7	
	SAMEVATTING	489
	LITERATUURVERWYSINGS	501
	OPSOMMING	527
	SUMMARY	529

VOORWOORD

Die mens staan nie alleen in die lewe nie. Ons is deel van sisteme in die wêreld, waarvan die familiële sisteem die belangrikste is. Ek wil graag die volgende familie en vriende bedank wat almal deel is van my familiële sisteem en wat deur ons onderlinge interrelasies die nodige ondersteuning, aanmoediging en “ruimte” geskep het om die navorsing te doen. Die belangrikste is my vrou Zelda en ons twee dogters Gezel en Celeste. Baie dankie vir julle liefde, begrip, geduld en ruimte wat julle my gegee het om te kan studeer. Dank en waardering vir my ouers en skoonma vir hulle ondersteuning en aanmoediging. Ek wil ook my swaer en skoonsuster, Willie en Sylvia van der Walt bedank vir hulle gasvryheid en huis wat altyd oop was as ek in Pretoria moet studeer. Baie dankie vir al julle ondersteuning.

My diepe dank en waardering aan die Nederduitse Hervormde Kerk in Afrika vir die geleentheid en finansiële ondersteuning met die navorsing. Die Fakulteit Teologie (Afdeling A) aan die Universiteit van Pretoria en in die besonder die Hervormde gemeente Pongola vir die studieverlof en ondersteuning om die studie te kon voltooi. Ek wil in die besonder my promotor, prof. dr. AG van Aarde hartlik bedank vir sy leiding en aanmoediging tydens die navorsing. Baie dankie professor vir die ongelooflike insig, bekwaamheid en professionaliteit wat u geopenbaar het tydens die studie. Dit is voorwaar `n voorreg om onder `n wêreldkenner te kon studeer. Dankie ook vir die geleentheid om as navorsingsassosiaat te kan werk.

Dank en waardering aan Thea Heckroot van die Merensky Biblioteek en die personeel vir die bystand en ondersteuning in die navorsingsproses. Sonder u hulp en bystand is navorsing nie moontlik nie. Ek wil ook vir my vriend John Green bedank vir die ondersteuning en aanmoediging om die navorsing te voltooi.

Ek wil ons hemelse Vader dank en loof vir die groot genade en liefde in Jesus Christus. Ek dank God wat my ook deel gemaak het van die nuwe huisgesin en van Sy Koninkryk. Ek dank God vir die gawes en geleentheid wat Hy op ons lewenspad gee. Soli Deo Gloria – Aan God alleen die eer.

Gert Volschenk

Pongola 2001

CV – GERT JACOBUS VOLSCHENK 1963.07.20.

Gert Jacobus Volschenk is gebore op 20 Julie 1963 in Germiston aan die Oosrand. Hy voltooi sy skoolloopbaan in 1981 aan die Hoërskool Voortrekker in Boksburg. Hy begin sy teologiese opleiding aan die Universiteit van Pretoria in 1982. Hy voltooi sy BA graad in 1984 en die BD graad in 1987 aan die Fakulteit Teologie. Hy doen sy militêre diensplig in 1988/1989 te Oshakati en 1989/1990 te Walvisbaai. Op 18 Maart 1990 word hy in Pongola bevestig as die eerste voltydse predikant van die Nederduitsch Hervormde Kerk te Pongola. Hy is reeds 11 jaar predikant van die gemeente. Hy voltooi die MDiv graad in 1993 onder leiding van prof A G van Aarde met die titel: *Sistematies verwronge kommunikasie in Lukas 14:1-6: Die dialekties-kritiese teorie van Jürgen Habermas krities bespreek*. In 1998 begin hy met sy doktorsale studies onder leiding van prof A G van Aarde. Die titel van die proefskrif is: *Eksegeties-metodologiese vooronderstellings van die ondersoek na die ekonomie van die leefwêreld van Matteus: Toegepas op land en grondbesit en die jubilee*.